

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

อาณาจักรล้านนาซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ และอาณาจักรล้านช้างซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง เป็นอาณาจักรเก่าแก่ในภาคเหนือของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ก่อตั้งขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันในพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นใกล้ชิดกันโดยการรับและแลกเปลี่ยนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกันมาโดยตลอด บางสมัยก็มีการแต่งงานเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อพระวงศ์ทั้งสอง อาณาจักรล้านนาและอาณาจักรล้านช้างถือเป็นอาณาจักรวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชนภาคเหนือของประเทศไทยและสปป.ลาว ที่ยังคงสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของตน รวมทั้งยังรักษาความสัมพันธ์โดยมีการรับและแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมกันอย่างต่อเนื่องตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานจนได้รับสมญาว่าเป็นเมืองแฝดแห่ง ดินแดนสุวรรณภูมิตอนบน

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 24-25 เมืองเชียงใหม่และเมืองหลวงพระบางต่างก็ได้รับผลกระทบจากการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตกโดยเฉพาะภายหลังการยุติสงครามเวียดนาม (พ.ศ.2518) เป็นต้นมา เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งนี้เพราะเมืองทั้งสองเริ่มเปิดรับนโยบายการพัฒนาเมืองแบบทุนนิยมตะวันตกของรัฐบาล กลาง เน้นการเปิดดินแดนของตนเพื่อต้อนรับธุรกิจการท่องเที่ยว โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดตามตามธรรมชาติเป็นจุดขาย มีการโฆษณาเชิญชวน นักท่องเที่ยวต่างถิ่นต่างชาติให้เดินทางมาเยือนดินแดนตนตามกระแสทุนวัฒนธรรมสมัยใหม่ ทั้งเมืองเชียงใหม่และเมืองหลวงพระบางต้องการให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติรับรองสถานภาพของเมืองตนให้เป็นเมืองแห่งมรดกของศิลปวัฒนธรรมโลก

เมืองเชียงใหม่เริ่มเปิดดินแดนรับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อนเมืองหลวงพระบาง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ชาวต่างชาติเริ่มรู้จักเชียงใหม่ในฐานะเป็นศูนย์กลางของ ศิลปวัฒนธรรมแห่งภาคเหนือทำให้กระแสโลกาภิวัตน์และทุนนิยมสมัยใหม่หลั่งไหลสู่เมืองเชียงใหม่ อย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันธุรกิจการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต

ชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและสภาพสิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่มาหลายทั้งในด้านบวกและด้านลบ ภาพลักษณ์ในเชิงบวกคือการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะการขยายตัวของธุรกิจโรงแรม บ้านเช่า สปา งานหัตถกรรมและของที่ระลึกต่างๆ ได้ขยายตัวจากตลาดภายในสู่ตลาดต่างประเทศอย่างกว้างขวาง มีการวางแผนพัฒนาการขยายตัวเมืองให้ทันสมัยแบบตะวันตก อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ในเชิงบวกกลับส่งผลกระทบในเชิงลบ กล่าวคือการขยายตัวของชุมชนเมืองเชียงใหม่เกิดการก่อสร้างอาคารสูง อาคารพาณิชย์หลากหลายรูปแบบ ป้ายโฆษณาสินค้าขนาดใหญ่ที่บดบังศาสนสถานและอาคารบ้านเรือนแบบดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ชนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพสิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่จากสภาพสังคมขนาดเล็กที่เรียบง่าย ชาวเมืองมีความใกล้ชิดและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน กลายเป็นสังคมใหญ่ที่ซับซ้อน ชาวเมืองในปัจจุบันดำเนินชีวิตแบบ ต่างคนต่างอยู่ มากขึ้น ความสนใจผู้คนรอบข้างน้อยลง วิถีชีวิตของชาวเมืองถูกอิทธิพลบริโภคนิยมและวัตถุนิยมครอบงำ ชนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ธุรกิจการท่องเที่ยวและการบันเทิง ส่งผลให้ชนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรมและความเชื่อแบบดั้งเดิมเริ่มปรับเปลี่ยนและสูญหาย

ในกรณีของเมืองหลวงพระบางสงครามอินโดจีนและความวุ่นวายทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองทำให้ชาวหลวงพระบางสามารถรักษาวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายไว้ได้ ขณะเดียวกันชนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและค่านิยมท้องถิ่นก็ได้รับการสืบสานไว้เป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชุมชนตราบเท่าทุกวันนี้ การเปิดประเทศสปป.ลาวรับนโยบายทุนนิยมอย่างเต็มตัวเกิดขึ้นภายหลังกองทหารเวียดนามถอนกำลังจากดินแดนลาวในพ.ศ.2533 และรัฐบาลลาวประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 (พ.ศ.2534-พ.ศ.2538) เป็นต้นมา โดยรัฐบาลลาวเปิดโอกาสให้มีการลงทุนจากทั้งภายในประเทศและทุนจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันรัฐบาลลาวได้ปรับปรุงระบบธนาคารเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ ในพ.ศ. 2537 รัฐบาลลาวได้ยื่นเรื่องขอยกย่องให้เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองแห่งมรดกโลกต่อองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติและได้รับอนุมัติตามข้อเสนอตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวเอเชียและชาวตะวันตกเดินทางไปเยือนเมืองหลวงพระบางเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปลาย พ.ศ. 2546 ได้มีการเปิดเส้นทางคมนาคมทางอากาศเชื่อมระหว่างเมืองเชียงใหม่กับหลวงพระบางขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ยุคทุนวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี 2550-2552 เป็นต้นมามีนักท่องเที่ยวต่างชาติมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ธุรกิจการท่องเที่ยวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้กลายเป็นรายได้สำคัญอันดับสองของประเทศรองจากการขายพลังงานไฟฟ้า ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของสปป.ลาวขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เมืองหลวงพระบางที่เคยสงบร่มเย็นท่ามกลางสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โรงแรม สปา บ้านเช่า กาดมิดและอาคารพาณิชย์ก่อสร้างขึ้นมากมาย ชาวเมืองหลวงพระบางมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นแต่วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก ในปัจจุบันแม้ว่าชาวเมืองหลวงพระบางยังสามารถสืบทอดชนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพจากชุมชนขนาดเล็กเป็นสังคมทุนนิยมที่ใหญ่และซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ ยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าหากคนท้องถิ่นไม่ได้วางแผนการพัฒนาเมืองแบบยั่งยืนโดยเน้น

การรักษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งดงามแบบดั้งเดิมไว้แล้วสภาพของเมืองหลวงพระบางในอนาคตจะเป็นเช่นใด

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาหรืออุปสรรคของผลกระทบจากธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีต่อการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ในภาคเหนือตอนบนของดินแดนสุวรรณภูมิ ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะนำไปสู่การระดมความคิดและความร่วมมือของชาวเมืองเชียงใหม่กับชาวเมืองหลวงพระบางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือแสวงหามาตรการป้องกันและแก้ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เมืองทั้งสองกำลังเผชิญอยู่ โดยผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นตัวอย่างในการเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน(Cultural Community Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน(Sustainable Tourism) นอกจากนี้ผลการวิจัยจะเผยแพร่ต่อชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนในเมืองทั้งสอง เพื่อปลูกจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจทุนนิยมกับการรักษามรดกแห่งสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งช่วยพัฒนาความสุขมวลรวมของชุมชนท้องถิ่นในเมืองทั้งสองให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

1.2 คำถามหลักในการวิจัย

- 1.2.1 ธุรกิจการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวงพระบางอย่างไร
- 1.2.2 การจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนแบบยั่งยืนคืออะไร มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไร ประชาชนในทั้งสองเมืองมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าวมากน้อยเพียงใด
- 1.2.3 ชาวเชียงใหม่กับชาวหลวงพระบางมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างไร
- 1.2.4 ประชาชนในทั้งสองเมืองมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาในเมืองของตนหรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1.3.1 ศึกษาลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนของเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันโดยเปรียบเทียบกับแนวคิดหรือคุณสมบัติที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนแบบยั่งยืน
- 1.3.2 ศึกษาผลกระทบและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวงพระบางในปัจจุบัน
- 1.3.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีต่อการปรับเปลี่ยนสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวง

พระบางนำไปสู่การร่วมมือกันแสวงหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย(จุดแข็งจุดอ่อน)ของธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่กับเมืองหลวงพระบาง รวมทั้งเสนอแนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทุนนิยมกับการรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งช่วยพัฒนาความสุขมวลรวมของชุมชนท้องถิ่นในเมืองทั้งสองให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต ฉะนั้นงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้เน้นเปรียบเทียบขนาดของพื้นที่หรือลักษณะกายภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันของเมืองทั้งสอง

1.5 ประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันระหว่างชาวเชียงใหม่กับชาวหลวงพระบาง นำไปสู่แนวทางการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งคนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคอันเนื่องมาจากผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวแบบทุนนิยมในปัจจุบัน

1.5.2 เป็นการระดมความคิดและกระตุ้นความสนใจของชุมชนท้องถิ่นหลากหลายกลุ่มทั้งในเมืองเชียงใหม่และเมืองหลวงพระบาง เพื่อแสวงหามาตรการในการสร้างความสมดุลระหว่างการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวทุนนิยมกับการดำรงรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขมวลรวมของคนท้องถิ่น

1.5.3 โครงการวิจัยนี้จะเป็นตัวอย่างของความพยายามเผยแพร่องค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนแบบยั่งยืน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในวิชาสังคมวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเป็นสะพานเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งเป็นประเทศสมาชิกในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 **วิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life)** โดยทั่วไปหมายถึงวัฒนธรรม หรือรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน วิถีการดำเนินชีวิตส่วนหนึ่งสามารถแสดงออกผ่าน ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละครและภาพยนตร์ และอาจมีความหมายแฝงอย่างอื่นได้แก่ กระบวนการผลิตสินค้า การบริโภคสินค้า รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวทางปฏิบัติที่ทำให้วัตถุและกระบวนการผลิตหลอมรวมอยู่ด้วยกัน วัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่างๆ อาจได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับภูมิภาคอื่น เช่น การตกเป็นอาณานิคม การค้าขาย การย้ายถิ่นฐาน

การติดต่อสื่อสารและการนับถือศาสนา รวมทั้ง ระบบความคิดความเชื่อที่มีบทบาทในวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

1.6.2 การท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน (Cultural Community Tourism)

หมายถึง การท่องเที่ยวที่เจ้าของชุมชน เป็นผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง คนท้องถิ่นทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากผลกระทบของการท่องเที่ยวในชุมชนตน การจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้ใช้ความหลากหลายจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่างถิ่น การบริหารจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน จะต้องไม่เกิดผลเสียต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ต้องมีวิธีบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตนโดยไม่มีการปรุงแต่งสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากสภาพโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม

1.6.3 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว

ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่ไม่เป็นอันตรายต่อสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทุกรูปแบบ คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบาย รวมทั้งได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถทำได้ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความสมดุลระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมวัฒนธรรมรวมทั้งระบบนิเวศวิทยา นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหมดที่จะสามารถธำรงรักษาคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบอื่นๆ ที่ เกื้อหนุนชีวิต พืช สัตว์ และมนุษย์ทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยาวนานเพื่อรักษาผลประโยชน์และโอกาสให้กับคนรุ่นต่อไป ในอนาคต (World Tourism Organization, 1998, p. 21-22)

1.6.4 นักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชม (Tourist) ตามความหมายของสหประชาชาติ

ที่ได้ให้คำนิยามไว้ในปี พ.ศ. 2480 ว่านักท่องเที่ยวหมายถึงบุคคลที่เดินทางอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใดที่มีใช้บ้านเมืองที่อาศัยอยู่เป็นประจำเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และได้ขยายความต่อไปอีกว่าบุคคลเช่นใดนับเป็นนักท่องเที่ยว และบุคคลเช่นใดไม่นับเป็นนักท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 20-29)

- 1) บุคคลที่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่
 - (1) ผู้ที่เดินทางเพื่อพักผ่อนใจหรือเพื่อสุขภาพ
 - (2) ผู้ที่เดินทางไปประชุมหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
 - (3) ผู้ที่เดินทางเพื่อทำธุรกิจการค้าบางประการ
 - (4) ผู้ที่เดินทางมากับเรือที่เพลันตากับทิวทัศน์สองฝั่งน้ำ (แม้จะพักอยู่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงก็ตาม)
- 2) บุคคลที่ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่
 - (1) ผู้เดินทางมาเพื่อประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งที่มีรายได้ในประเทศนั้น โดยจะมีสัญญาไว้กับผู้ใดหรือไม่ก็ตาม

- (2) ผู้เดินทางมาเพื่อตั้งถิ่นฐานที่อยู่อย่างถาวรในประเทศนั้น
- (3) ผู้เดินทางข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศของตน
- (4) ผู้เดินทางเพื่อเข้าไปเป็นนักเรียน หรือนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในที่ที่จัดไว้
หอพักนักเรียนนักศึกษา
- (5) ผู้เดินทางผ่านโดยมิได้แวะลงจากยานพาหนะเลย แม้ว่าจะเดินทาง
อยู่ในอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นเวลามากกว่า
24 ชั่วโมงก็ตาม
- (6) ผู้ลี้ภัยทางการเมืองหรือผู้ลี้ภัยทางศาสนาไปอยู่ต่างประเทศ หรือ
ผู้ลี้ภัยสงคราม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization -IUOTO) ได้ให้คำนิยามของนักท่องเที่ยวใหม่ โดยให้นักเรียนหรือนักศึกษาต่างประเทศเป็นนักท่องเที่ยวด้วย เพราะค่าใช้จ่ายของนักเรียน นักศึกษาเหล่านั้นมาจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังให้เรียกผู้เดินทางที่ตั้งใจมาท่องเที่ยว ณ ประเทศหนึ่ง แต่อยู่ไม่ถึง 24 ชั่วโมงว่าเป็นนักทัศนาจร (excursionist) ซึ่งรวมถึงผู้โดยสารที่เดินทางผ่านประเทศโดยมิได้ออกจากบริเวณที่จัดไว้สำหรับผู้เดินทางผ่านสนามบินด้วย

ต่อมาในปีพ.ศ. 2506 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ที่ประชุมได้คิดคำขึ้นใหม่แทนคำว่า นักท่องเที่ยว คือ คำว่า “ผู้เยี่ยมเยือนต่างประเทศ” หรือ “Foreign Visitor” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่เดินทางไปยังประเทศใดประเทศหนึ่งที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยถาวรของตนด้วยเหตุผลใดก็ตาม ต้องไม่ใช่ไปเพื่อประกอบอาชีพหารายได้ โดยแบ่งผู้มาเยือนต่างประเทศออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.) ประเภทที่หนึ่ง นักท่องเที่ยวต่างประเทศ (foreign tourist) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราวที่มาพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และเป็นการมาเยือนด้วยวัตถุประสงค์อื่นที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง

2.) ประเภทที่สอง นักทัศนาจรต่างประเทศ (foreign visitor) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราวที่เข้าไปอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมงและมีได้พักค้างคืน ซึ่งรวมถึงผู้มาเยือนกับเรือที่เพลินตากับทิวทัศน์สองฝั่งน้ำด้วย

ส่วนประเทศไทยได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยวไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2522 ว่า นักท่องเที่ยวหมายถึงบุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์ที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

นักท่องเที่ยวยุคใหม่ในพ.ร.บ. ฉบับนี้มี 2 ประเภทคือ

- 1.) ประเภทที่มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืนในดินแดนที่เดินทางไป เรียกว่า นักท่องเที่ยว (Tourist)
- 2.) ประเภทที่ไม่มีการค้างคืนในดินแดนที่เดินทางไป เรียกว่า นักทัศนาจร (Excursionist or Same Day Visitor)

1.6.5 แนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติ

(Gross National

Happiness,GNH) เป็นการมองการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้เน้นตัวเลขในการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Gross Domestic Product, GDP) แต่เน้นมุมมองด้านความสุขในชีวิตที่แท้จริงของสังคมเป็น หลัก ปัจจุบันแนวคิด GNH กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักกิจกรรมทางสังคมในหลายๆ ประเทศ เนื่องจากเล็งเห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มี GDP (ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ) เป็นเกณฑ์นั้น นำมาซึ่งผลกระทบในทางลบมากขึ้นทุกขณะ ความคิดที่มุ่งพัฒนา GNH นั้นคำนึงถึง ความเป็นองค์รวมของสังคมด้วยการพิจารณาความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจควบคู่ไปกับมิติอื่นๆ ทางสังคม ได้แก่ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการปกครองที่ดี โดยมีหลักสำคัญ 4 ประการคือ

- 1) การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างยั่งยืนและเสมอภาคตามแนว "ทางสายกลาง" ไม่เร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางนิเวศและสังคมในระยะสั้น หากจัดสมดุลระหว่างตัวเลข พฤติกรรมการบริโภคและคุณค่าด้านจิตใจไปพร้อมๆกัน เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างยั่งยืน และเสมอภาค บนพื้นฐานของสังคมที่เคารพประชาชนและวัฒนธรรมของตนเอง
- 2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้หลักประกันที่ว่า การพัฒนาใดๆ ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาล หรือภาคเอกชน หรือประเพณีท้องถิ่น หรือจากปัจเจกบุคคล จะต้องไม่ทำลาย ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้วยตระหนักว่าทรัพยากรธรรมชาติอาจหมดลงได้ในวันหนึ่ง ทุกคนจำเป็นจะต้องบำรุงเลี้ยงและปกป้องโลกในฐานะบ้านของเราทุกคน
- 3) การรักษาและส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะคุณค่าของมนุษย์ เช่น ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความอ่อนโยน ความเสียสละ ความอ่อนน้อม ถ่อมตน การรู้จักให้อภัย การรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นต้น กำลังถูกกัดกร่อนจาก โลภจริตหรือความโลภ อันเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยมที่กำลังครอบงำโลกในขณะนี้ อันที่จริงแล้ว คุณค่ามนุษย์ดังกล่าว เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความหมายมีความเอื้ออาทรต่อกันและ ทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ
- 4) การส่งเสริมการปกครองที่ดี หรือ "ธรรมาภิบาล" (Good Governance) เป็นเงื่อนไขสำคัญเช่นกันในการนำพาประชาชนไปสู่ "ความสุขมวลรวมประชาชาติ" ประเทศทั้งหลายในโลกกำลังถูกแรงกดดันทั้งจากประชาชนท้องถิ่นและชุมชนระหว่างประเทศ ให้เข้าสู่การปกครอง แบบประชาธิปไตยหรือ "ธรรมาภิบาล" (การปกครองที่ดี)

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1.7.1 วิธีวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนว คิด ปรากฎการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในมุมมองของผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม(Emic Approach)

1.7.2 แหล่งข้อมูล เมืองหลวงเก่าสองเมือง ใน 2 ประเทศ คือ เฉพาะเขตตัวเมือง หลวงพระบางในสปป.ลาวที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีพื้นที่ประมาณ 8.14 ตารางกิโลเมตร กับเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ในประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 40.216 ตารางกิโลเมตร

1.7.3 **ประชากรที่ศึกษา** บุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มบุคคล กลุ่มธุรกิจ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 คน

1.7.4 **ตัวอย่างและวิธีการเลือกตัวอย่าง** ใช้การเลือกตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในประชากรแต่ละกลุ่ม

1.7.5 **วิธีการเก็บข้อมูล** การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเวลา 10 วัน (7-16 เมษายน 2554) และในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ตลอดปี 2554

1.7.6 **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวมีการตรวจสอบความแม่นยำในเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

1.7.7 **การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล** ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกวิทยาแบบอุปมาน (Inductive) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากร โดยใช้มุมมองของกลุ่มตัวอย่าง (Emic Approach) อาจมีข้อมูลเชิงปริมาณประกอบการบรรยาย ภายใต้บริบทของประวัติศาสตร์กรณี (Historical Particularistic) และการมองแบบองค์รวม (Holistic Approach) โดยนำเสนอการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)